

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

Малчыннарның Бүгү-эвилел социалистиг чарыжы

Тыва болгаш хакас хойжуларның кыйгыржылгазы БАШТАЙГЫ ЧЕДИИШКИН

«Элегес» совхозтун улуг хойжузу, Социалистиг
Күш-ажылдын Маадыры Уин-оол Андреевич Ба-
вун-оолдун чагаазына Хакасияның «Степной» сов-
хозунун улуг хойжузу Алексей Александрович
Аткниниң харызын моон адаанда парладывыс.

Экин, эргим Бавун-оол!
Силерин чагаалары алдымыс. Силериниң баштайгы че-
дииниңериниң дугайын, кышты канчаар эрттирип
турарыңарың улуг сонугал-биле билеп алдымыс. Силер-
ниң чедииниңер дээш өөрүп тур мен, эргим өнүк. Чүте
дээрге бот-бодуустан өөренип алыр, ажылаа үнелит бүгү
чүгүдү, эки дуржулганы ажылаар, көдээ ажил-агыйның,
ылангыла мал ажылының хой ажыла дээш ышкыш ынады
чугула алдырының ийити көдүрүлүшкүнүң чедиң алыр дээш
чарыжып турар-ла болгай бис.

Ийет, бо ышкы биске, хойжуларга шөлөткел бербеди. Бис-
тин совхозтун нарын дүктүг, он-он муң хойларын өстүрүп
турар. Ийет ховузуңа барык-ла хунунуң хадым, улуг хар-
ды кыжын бекиң кара чыдар чер болгай. Бо чылын хар
ак-чай кайтап тур бис. Баштай чагын хар-ла черге чып-
пынгап, олчан кыштады. Ам харын чак тынык чөөртү
кырап, хун караа чылып келди, а хар ам-лаа эривез, хире-
хире соок хат хадый бергилээр-дир. Мындыг кыштын чы-
мыш-даржын улуг-дур.

Силеринде ышкыш, бистин Хакасияда хойжуларга
чымыштыг хунер өгөдөй. Хой оодаашкыны тараа дүжү-
дүн ажаап алыры-биле дөмөй. Ийет бөлбөс аргаком. Чүте
дээрге, чыл дүргүзүндө бистин кылып келген ажылчымын
түннели ыччак үнөр болгай.

Бисте мал чедиң чир. Силерде чылым суг барыңа ма-
гадп тур бис, а бисте чылым суг чок. Оон ангыда, сакма-
нар билир үскен хураганнар турар кажаларың ийити
арай-ла сооксулар. Хат база халып турар. Ийчазак кө-
дүтүгүн хураган бурузун мелиң камгалат алыр дээш бүгү-
ле чүгүлериң кылып тур бис. Шалага саваның кылыңдар
чалып, төрөң хойларны эки ажаап, чөмөрип турар чорук
чаш хураганнарны өстүрүңерге таарымчалыг байдалды тур-
гускап.

ЧУРУКТА: А. Аткин хойларын сүрүп чор.
М. ТУТАРКОВТУН фотозу.

Март 8-те, делегейин херээженнериң чырыкылыг ба-
йраларының дунунда, 12 хой оодаан, оон үжү биске ийис
хураган панады. Херээженнер оларны өөрүшкү-биле ху-
лап алдылар. «Мындыг байыр хунунда баштай төртүтүңер
хураганнарны ажаары чаггай-дыр» деп, олар чугаалажып
турдулар.

Баштайгы неделяда 200 ажыг хой оодаан. 1973 чыла
төрүүр 100 хойга оонаштыр 115 хураганны мелиң ап, до-
руктуураа дөн мезиң хулааларың билер болгай Силер. Баш-
тайгы хунериниң түннели ынааның дөң чугаалап болур.
Төрөөн хойга оонаштыр 100-тен 115—118 хураган алдынып
тур. Ийчазак бисте ажил ам-лаа хой, апрель 10-га че-
дир 500 хойнуң огулун хулап алыр апаар. Минута
хире бестин чай чок болур хунер тургулаар-дыр. 50 хой
ийнестен. Ажил амыр-диз чок, ийчазак-лаа бодунун күп-
ажылының, куженишкының үр-түннелиң көргөш, кижини
нөрүшкүтү, хей-ады кишилер-дир.

Төрүүр хойларын күш-шылдың эки, баш саны хораван,
бо чугула кампаңга эки белеккенен чорук амгы оодаа-
шкы кампаңнары мелиң-чагай эртер дээринең бүтүрлөй
чире турар. Ийчазак хойларны оонаш ажаар херек. Чүте
дээрге, чаш хураганнарны камгалат алыры илериниң күш-
денгелдигин хамгааржы болгай. Ийчазак оларны амгы чөм-
гөрип турар бис.

Төрөөн 40—50 хойну бир сакманга, а ийчазак хойларын
бир сакманга 30-дөн хей эвеси үзүп тур бис. Ийчазак ки-
лирге, ажаап, амраарда эки. Мал ажылыңа үр чил ажил-
дап болгаш бо талазы-биле арга-дуржулгалыг хоочун пен-
сионер-херээженнер эки туралы-биле биске дуулажып дээш
чедиң келгенер. Абаканың көдээ ажил-агый техникумунда
келген элэң каш уругулар база мында ажилдап турар.

Кол түрге менээ болгаш мезиң дуулажылыгыңа оонашп
турар. Бригадада кадайым Нина Романовна болгаш Володя
Кожеников кирип турар. Эелчегин дежурыйлап, кижилер-
ни сакманнар аайы-биле таарыштыр тургузуң, бүгү чүгүлү
хайгаарап, аныктарың күш-ажылаа өөренип, а боттарымыс
хоочуннардан ажыктыг чүвени өөренип, арга-сүмениң ап тур
бис. Хунунуң чымылап, чөвүлээр бис. Сүмөлөжүлгө сө-
дүңдө кошмак хойларны амгы үскеш, оларны ажаарын дур-
жулгалыг кижилерге дагылар. Арга хойлар хей өвөс, ийча-
лаа-даа оларны шымык хойлар-биле кады тургузуң болбас.

Совхозта дөң кодан хой эрте чызын оодаар. Улуг хойжу-
лар Н. Ооржак, Г. Кугендаев, С. Боржонков оларда база-ла
чымыштыг хунер өгөдөн. Мен мында совхозумда Боржонков-
биле чарыжп турар мен. Ол база дуржулгалыг хойжу, оон
хою оодап өгөдөн, байдал аки болуп турар.

Бистин бригадасы бот-оругла-чарыгалыг. Бүгү чүве шык-
тын учурта. Мал чөмөй, аша-хорөгөңия эртер чарыгаларың
болдурбайн, нитилел бүдүрүлгөсүң үр-түннелиң чедиң
ап тур бис.

Ийчазак ажилдап тур бис, эргим өнүк. Хой оодаашкыны
дөөдүлдүң, чагаа солчуру күзөңчиг-дир. Силеринде оода-
ашкың алакаттып турар, а бистинде кидиң түзү-тур.
Оодаашкың доостурга, бистин ажылымың баштайгы түн-
нелдериниң дугайын силерге бижир мен. Сөөлү түннели
сөөлүдүң үнүр апаар. Дүк кыргылаа-даа, үзөр үеде
хураганниң деңизин-лаа чугула жүр-дуулаш. Бистин күп-
ажылы чарыжкыны чөмү түннелиң ийчак үнүр бис.

Хой оодаашкыны чөмүчүлөң эрпип база эки чедииниң
чедиң ап турарың-биле холбаптыр, бодунуң бригаданың
өмүназың силерге болгаш элтеринерге ийит байларың че-
дирим. Бистин күш-ажыкчы чарыжымыс чагай түннелдерин
бээр дээринең идеялар бис.

Акы-дунманың ийит байлары-биле Алексей АТКНИН.
«Степной» совхозтун улуг хойжузу.
Хакас автономнуг область.

ЧУГААЛАЖЫШКЫННАР, ХУЛАЭП АЛЫШКЫННАР

СЭКП ТН-ның Политбюро кеңигуну, ССРЗ-ниң Министр-
лер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгиниң болгаш Иран-
ның Араб социалистиг чаартылга (БААС) партиясының Ре-
гионалдыг удуртуклазының Чингине секретарының оралаң-
чызы, Иран Республиканың Революстуг командьлап Чөвү-
лелиниң Даргазының оралаңчызы Садам Хусейниң аразын-
га март 22-де Кремльге чугаалажышкындар эгелээ.

Чугаалажышкындарга совет таладан СЭКП ТН-ның По-
литбюро кеңигунүгө кандалат, СЭКП ТН-ның секретары
Б. Н. Пономарев болгаш албаның еске-даа кижилери ки-
ришкен.

Чылым эш бузуунуң байдалыңа эргикен чугаалажыш-
кындар үзүндө талалар совет-иран харылзаларының айты-
рыларын чугаалашкан. Ийи таланың сонугурап турары де-
легейиң чугула айтырылганың талазы-биле санал-онал-
дарың солчуушкуну база болган.

Ираның Араб социалистиг чаартылга (БААС) партиясы-
ның Регионалдыг удуртуклазының Чингине секретарының
оралаңчызы, Революстуг командьлап Чөвүлелиниң Даргазы-
ның оралаңчызы Садам Хусейниң алдары дээш ССРЗ-ниң
чагаазың өмүназыңдан март 22-де Кремльдиң Улуг оруу-
зага эргикен шайлапга тургускан.

Шайлапга совет таладан эштер А. Н. Косыгин, П. Е.
Шелест, В. Н. Пономарев, албаның еске-даа кижилери чо-
раан.

Шайлапга иран таладан аян-чорукна Садам Хусейни
үзеп келген албан кижилери чоразан.

Шайлапга үзүндө А. Н. Косыгин биле Садам Хусейн
оларың чугааларың олурүшканың кичээңгей-биле дыңнаан
болгаш адыш чаксажыкындары-биле уткаан.

Шайлапга чылым, кайырачыл байдалга эргикен. (СЭТА).

ХЫНААДА ЧУНУ КӨРГҮСКЕНИЛ?

Тоску беш чылым шит-
пирлиг үшкү чылында Тыва-
ның тараалаң району — Тан-
дын чар ажилдакчылары
Бүгү-эвилелдин социалистиг
чарыжыга киришпешкан, чак-
кы хову ажыларынга белег-
кеди күстелдирер сорулганы
салган.

Часкы тарылгага белегке-
ди кайы хире чорууш турар
Көдээ ажил-агый минис-
терствозунун, совхозтарын
бүдүрүлгө болгаш республика-
нын «Сельхозтехника» катты-
жымышкынының база Тан-
дынн көдээ ажил-агый эрге-
делерин төлөөлери киришкен
курне комиссиязы дынап
көргөн.

Хову ажыларынга киржир
504 тракторун 366-ы, 441

саяланың 345-и, 423 трак-
тор алазынының 321-и
септетилген болган. Хову
ажыларынн үзүндө маши-
на-техникага хергелээр 899
тонна кывар-чаар материал
хову тураларында чедирген.

Нитили-биле алырга, беш
чылым шитпирлиг үшкү чы-
лынын часкы тарылгазынга
белегкедирде четпестер ам-
лаа бар, оңу чайладыр хемче-
терин дарый ап чорударының
эргежок чугулазын комиссия
айтыкан. Ажил-агыйларда ам-
лаа 230 механизатор кадрлар
чөмөшкөн. «Тяжелее болган
«Россия» совхозтарда часкы
тарылгага белегке дүвөрлө-
чиг байлаа. «Тяжелее» сов-
хозта ам-лаа 32 трактор, 60
саятка, 49 алазын, «Россия»

совхозта 18 трактор, 14 сая-
тка, 24 алазын септетилмез.
Урезин белегкелинин тала-
зы-биле районда байдал эки
деп көргөн. Чылым чажар у-
резиниң чүс хуу белегкеп алган,
оон 82 хууун чажар шына-
рынга чедир арылаан. Техни-
ка септетилген база урезин
белегкеди ССРЗ-ниң 50 чылы
аттыг совхоз, Тываның көдээ
ажыл-агый дуржулга станция-
зы эки чоруткан деп комиссия
демдегелен.

Хынаададан илерөөн четпес-
терин апрель 1-ге чедир чай-
ладырын болгаш септетил-
мезин техниканы септеп дооза-
рын ажил-агыйларын удур-
туучуларыга, тускай эртем-
нилеринге сүмөлөөн.
Е. ДАРТАН-ООЛ.

ӨВҮРЖҮЛЕР БЕЛЕН ЭВЕС

Мал болгаш чар ажилының
продуктуларын бүдүрерин база
белегкедирин көвүдериң дээш
Бүгү-эвилелдин социалистиг
чарыжыга киришпешкан,
Өвүрүн ажил-агыйларынн
механизаторлары тоску беш
чыл панынын шитпирлиг
үшкү чылында боттарынга
белегкен социалистиг хула-
гелерин алган.

Бо чылын районнун колхоз-
тары болгаш совхозу 2335
гектар шөлгө мал чөмү куль-
тураларын тарыыр, ол шөл-
дүргө 6000 тонна органиктиг
чөмүчүлгөсүң сөөртүп те-
гер болгаш 453 тонна урезин
нелекпен алыр — хулаага
ынады.

Амгы байдал-биле алырга,
чүте чыгыс «Кызыл туу»
колхоз 1500 тонна органик-
тиг чөмүчүлгөсүң 93 хуу-
аун шөлдерге төп, херек у-
резиниң 92 хууун белекпен
ап, алган хулаагелерин күе-
дир турар. А оже ажил-агый-
ларда байдал мындай дүвөр-
лөңчиг. Чижээ, «Коммунизмче
орук» колхоз эдек сөөртүлгө-
син 1,5 хуу болгаш «Торгалы-
н» совхоз — 28 хуу күе-
сөткен. «Торгалы» совхоз
хергелетирер 213 тонна у-
резиниң чүте 78 тонназын,
«Коммунизмче орук» колхоз —
180 тонна урезиниң 145 тон-
назын белеккен.

Районда часкы тарылгага
кирер ужурап 48 тракторун
9-у септетилмез, 11 трак-
тор техниканы ажаады эр-
паан. Оон иштинде «Торгалы-
н» совхозтун 20 трактору
он 5-и септетилмез. Ола-
лаа саятка 8 саяланың ала-
дызы, 7 алазының 4-ү бе-
летчилмез. Оже ажил-
агыйларда байдал оон дээр-
лөңчиг.

Моон алгаш көргө, Өвүр
районнун ажил-агыйлары час-
ка белегкеди кончуг оожум
чорууш турар-дыр. Аркан
санымг хонуктарда ажил-
агыйларын удуртуучулары,
тускай эртемнилер бот чет-
пестерин чайладырың бот-
тут хемчеглерин алыры негет-
тинип турар.

К. ООРЖАН.

КУШ-АЖЫЛЧЫ ЧЕДИИШКИН

Кызылдың туушбу заводунуң коллектив
СЭКП-ниң XXIV съездинини шитпирли-
рин амыдыралга боттандырышкан, тоску
беш чылым шитпирлиг үшкү чылының
бирги кварталының бүдүрүлгө планын хуу-
са бегинде марттың 21-де күүсеткенниң
дугайында рапорттаан.

Завод эртен чылым бо үези-биле дең-
нээрге 369 муң туушбуну пландан амыр
бүдүргөш, планын ооналазын 108,9 хуу
боттандырган. Эртен уш айларны сайга-
рылга планын 111,4 хуу күүсеткеш, 26

муң рубльдиң орулгазын алган. Куш-ажыл-
дың бүдүрүлгүлү заводта эртен чылым
бирги кварталы-биле деңнээрге 3,8 хуу өс-
көн.

Туушбу заводунуң ажил-ишчилери
марттың төңчүзүн чедир ам-лаа 200 муң
туушбуну пландан амыр бүдүрерин, квартал
дүргүзүндө ооналазын амыр 11 муң
рубльдиң продукциязын сайгарарын ху-
лазгын.

С. КРАСНОПЕРОВ,
туушбу заводунуң директору.

ВЛКСМ-НИН ТӨЛЭЗЕРИНИН АЯН-ЧОУУ

БЕРЛИН. (СЭТА). ВЛКСМ
ТН-ның бирги секретары Е. М.
Тяжельников баштаган
ВЛКСМ төлөөлериң ГДР-ге
үш хунуң аян-чоруу доозул-
ган. Совет алышлар боттары-
ның ол аян-чоруунуң үзүндө
Хостуг немец аныктар эвиле-
линиң Топ Чөвүлелинге чо-
раан. Ажаа Берлинниң анык
ажылчынары-биле үш төлөз-

лериң ужуражышкындары,
Беседалары болган.
Е. М. Тяжельникову ГСЧП
ТН-ның секретары, Политбюро
кеңигуну А. Норден хулап
алган. Беседэ үзүндө олар
ССРЗ биле ГДР-ниң аныктары-
ның аразында харылза-
ларны улам калбартыр, анык-
тар биле студентилерниң
Берлинге болур X бүгү деле-

ДЕМ КАТТЫШТЫРЫЛГАЗЫНЫН ЧААГАЙ ТҮННӨЛДӨР

СОФИЯ. (СЭТА). София БУР-нуң Министрлер Чөвүлели-
ниң хуралы болган. Ажаа чуртун ийишкэ амыдыралының
хей-хой айтырылганын чугаалашкан.

Чааа социалистиг экономика интеграциязының комп-
лекстиг программаны чуртун күүсөдип турарың дуга-
йында информацияны база дыңап, чугаалашкан деп, БТА
атгетилел дыңнаткан. Министрстволар болгаш ведомстволар
интеграциязы ЭДЧ кечигүнери чурттар-биле ийи тала-
зыг болгаш хой талазыг дем каттыштырып боттандыр
үлүг ажыды чорудуп турар деп чүве демделеткенген. Совет
Эвилели-биле дем каттыштырып ажылаарыңа оона эки
түннелдерин чедиң алган бис деп, хулаа демдегелен. Дем
каттыштырар ол ажил-иш Болгарияны ийи талазыг эконо-
мика харылзаларыңа улам быгыгып, оон экономиказын
Совет Эвилелиниң экономиказы-биле чоокшудаштырары бол-
гаш комплекстиг интеграция болу берген.

Энергетиканы хөгжүдөр

ДЕЛИ. (СЭТА). Индияда
адро энергетиказын хөгжүдө-
ри дүргөдир даштыг хем-
чеглерин ап турар деп, пре-
мьер-министр Индира Ганди
парламентиниң улусчу пала-
тазынга меделгелен. Чуртун
энергетика айткыларың
шитпирлар атом электростан-
цияларының сайзырангы көвүдөр деп айткан.

системазын тургузары-биле
үлүг холбаалы деп, Индира
Ганди демдегелен.
Национал экономиказын хөг-
жүдериң бешти беш чыл
панында радиоактивтиг ийне-
ралдар тывыжым калбартыры-
лаа чергелештир туртка атом
аэлектростанцияларын тударың
болгаш немец демир-орукчулар ажаадып кыла.

БЕРЛИН. «Житили» дээр 170 автомобилди Тольяттиден ийи көст платформа
кырылга шуут-ла заводтан ГДР-ниң найысылалыңа пенезде рейс-биле чедире
берген. Чүктерин шуут чедириниң аргаазы социалистиг экономиктиг ин-
теграцияны комплекстиг программаны хөгжүдериңге ажыктыг кылдыр совет
болгаш немец демир-орукчулар ажаадып кыла.

АДН—СЭТА-ның фотозу.

Пхеньянда чугаалажылга

ПХЕНЬЯН. (СЭТА). Соңу
болгаш Муруну таланың Кы-
зыл Крест ишчилелдериниң
төлөөлериң аразында чуга-
алажышкындары бешки
туралар Пхеньянда эрпип ту-
рар.

КТТА агентилелдин дыңна-

дып турарын дүзүлүр алырар,
ол туралда «Соңу болгаш
Муруну таланың бидарый бер-
ген оорбелдерин, төлөөлери-
нүн чуртталар турар чаралар,
саям-чолун тодоргалдар,
оларны дыңнадып бээр ду-
гайыңа чугаалажып турар.
Хулаа чааага эрпип турар.

ТАРАДЫР ОЙЛАТКАН

АФИНЫ. (СЭТА). Афины
университетиниң хоюула эр-
темнир өөренир салбырың
өөренишчилери митинг эр-
тирген. Оларны тардыр ой-
лазын дүзүлүр алырар, по-
лиейлдер 12 студентин ба-
зылаан.

Гречияның Афины универ-
ситетиниң болгаш еске-даа
дээш өөренилел чараларың
студентилери туртка дөм-
өөрөдөгө системасын демок-
ратчылары дээш демисел чо-
рудуп турар.

Апрель 21-де—

Коммунистиг

субботник

ШАЛЫПЧЫ АЖЫЛДААР

Ленинчи субботниктиң ху-
пуго хоорайларын болгаш
көдөңнү бүгү ажил-ишчиле-
ри куженишкыниң белек-
кени, ол хуу кылаа чөгүр
ажыды баш удур тодарып
турар. Чоонга чаа «Тыва ту-
дуг» трестин 48-ки тулуг эр-
гелел. Ленинчи субботникке
канчаар киржиринге холбаш-
тырган ийитиниң ол кол-
лективке эртерген. Тулуг-
жулар Москвадан автоаво-
дчарының кыйгырып дет-
кешпешкан, бар аргаларын са-
нап көргөш субботник ху-
пунда бригадаларың кылмыр
ажыдын ылаадылаан. Апрель-
дин 21-де коллективтиң бүгү
ажылчынары Кызылдың ту-
дугларыңа шалыпчы бөү-
биле ажилдаарын шитпир-
лаан.

Тулуг эргелелинде чамдык
бригадалар ол хуу ажилда-
рың бестикен хулаагел-
рин ап турар. Е. С. Красно-
баева удурткан комсомолу-
аыктар бригадасын суббот-
никке оонадып 116 хуу
үкүсүдирин болгаш кампа-
лазын хову-биле 150 дөр-
белчин метр ханын шити-
турар болгаш тоску беш
чылдың фондүзүнче 42 рубль-
диң шилчидер алаан турар.
Ийчазарга М. Б. Сафроно-
ваның коммунистиг куш-
ажыл бригадасының кеңигун-
нери ол хунун оонадып
110 хуу үкүсүдир деп шити-
турарлар. Олар 800 дөрбел-
чин метр ханын шевелдир
ажыларын кылмыр, хаала-
ларын, соңгаларын бүдүр
болгаш өске-даа ажилдаары
чорудар.

Ол ышкыш М. Б. Горбачев-
скийниң коммунистиг куш-
ажыл бригадасының хулаа-
гелерин база берди. Оон кеж-
игири чөмүчүлгө ажилда-
рын чорутушкан. Планын
130 хуу үкүсүдирин шити-
лээр, 10 хире экистерин
кастыктарын тургузар бол-
гаш эрпип, хаала кылмыр ка-
бак ыштарың белектер. Тос-
ку беш чылдың фондүзүнче
бригада 60 рубльдиң шилчид-
ер. 48-ки тулуг эргелелинде
бодунуң аппаратын субботни-
ке база-ла экиледиң-биле
үнер, олар организацианың
дөмөкчөсүн чаагайжыдар
болгаш чекер олурутур чер-
лериң белектер.

Бо тулуг эргелелинде суб-
ботникке 200 ажыг кижир
киржир. Ол хуу ажилдаа
акшаадың ажилчыналар 430
рубльди беш чылдың фон-
дүзүн шилчидер.
Тулугжулар Ленинчи суб-
ботникке шалыпчы ажилдаар,
идеялыг киржир деп долу
шитпирларын илергелеп ту-
рар.

(Бистин корр.).

2300 рубльди шилчидер

Коммунистиг субботник ху-
пуго «Тыва тулуг» трестин
Кызылда тулуг эргелелинде
тулугжуларыңдан 750
ажыг кижир ажилдап хулаа-
ларын кыла. Оларниң кижир буруу-
нуң участоктарыга, брига-
даларыңа эне бүдүрүлгө-
лүг ажилдаарын хулаагел-
тен.
Тулугжулар апрель 21-де
инитил-биле 18 муң ажыг
рубльдиң тулуг

2-ги арын ● 1973 ч. март 24

Республика төвүнче чайгы үдө мий салдадышыкын кол сүт оруу болуп Бий-Хем кы-

лым дот-биле шугадыктыг-са-да, ооң эригтеринде ажил хайышыкынчыл ургутулап

кыштар. Ырбаңкы мий белекчекчилери тудук материалдарын хем кыдыгына белек-

кең, улут үүлөни бугурун турар. А ол муну-мун кыло-мер мийиш салдадыш бады-рар улус бистер, хемчилер ба-за-ла алаа орбас бис. Ажилы-мыс чылдың кайы-даа үзүн-де үзүктөлбөс.

Бир эвс бүтү теплоходтар-ымысты болгон өскө-даа керекселдерини кыжын мык септеп албас болуусуна, се-зон үзүндө урелишкыинер болуп, алдынтан бекиткен хү-лөөлгөсү күөсөттинмес, ха-рык-даа тудук материалдары-нын чедилешкенде республи-канын тудук планы үстүп болуп.

Салдадышыкын сезонун чыл бүрдө таптыс аай, дөмөйлө-көк болбасын бистер эки би-лир бис. Хем улугадыг-даа, сымгаар-даа бистин ажилы-мыска шактыктыг. Бий-Хеминд агымы дүргөн болгон күштүг. Чижээлзөгө, Хүттү, даг-жарымын чоогунда хем-инд агымын дүргөн шакта 25 км чедип турар. Ол хире шактын хемин өрү өскөригө мык септетилген, күштүг моторлук теплоходтар негет-тилер апаар.

Ам бистин сугжуларымыс-тыг бо хүнерде кылып турар ажилын согурун, таныжык королдору. Чайгы салда-дышыкын үзүндө күштүг техниканы башкарып чоруп турар бекит болгон ховар мергендиклиг специалистер — капитаннар, мотористер бол-гон матростар кыжы үдө септеп ажилчынаар апаар-лар. Тускай ортумак өөрдил-те черин дооснап, сес — он чыл дүргүзүндө улут, биче хемгерге экиндирип келген наам-хары дөргөн капитан-тар азы электродуулаакты-биле ажилдаа турары адаа шуут чачыл апаар.

Ийн одургут кыдыр чыс-каап каан теплоходтарын эд бекитирип септеп, кезек улустун арасында ургуту хо-лудан көк от чачынаан анык оол-биле таныжык ко-роолдору. Ооң ады Владимир. Чайгы үдө суднонун бүдүн коллективин удуртуп капитан Владимир Бабаңцевич ам га-зоэлектрорак а а х чылары аныктар эвезоун удуртуп турары бо. А божу өскө-лер

биле дең эргелиг алаа ажилы-чыл — электроадыктыг. Ол хүнүн нормазын ургуту 1,5—2 катан ажыр күөсө-ринге чачыккан. Ооң удурт-кан эвезоу септекилерин арасында чарыштыг бирги одуруунда чоруп турар.

Тожу районун чурттакы-лыг суурларынга тү-күт сооттуп чедирер бо судно-ну наамгайга эгелзирине че-дир ай бурунгаар септеп доо-зарын эвезо хүлөөлгөн.

Ооң дараазында «Радон» деп суднону Ю. Запотоцкий-ны эвезоу септеп турар. «Радонун» септегенги хы-намчалыг чорудары озаа ту-гула. Чүгө дээрге ол Хүт ука-рын өрү өскө судноларын эригтерин дузалажыр судно.

Үстү-Евсейин пароход-ство черин капитаннар, мотористер болгон матрос-тары септеп, тудук ажил-дарын чорутушан, тускай мергенчилиг бекитип турар-лар.

Теплоходтарын кыжы септеп кылып черин Дөтө-лазны баарындан Суккан чогууче көжүргөн бис. Алаа бистин кол септеп бааза-мыс тургустулар. Бо хүнер-де коллектив кекитүлери тудук болгон септеп ажил-дарын бир дегте чорутуп ту-рар.

1973 чылдың салдадыш-кын сезонун эгелзирине че-дир чартык ай бурунгаар бү-гү техниканы септеп, хы-налда-экиндирилген доозар деп хүлөөлгөн бистин хем-чилерин алган. Мычтанга кайы-даа участокта ажил-чылыг үе келген-биле хү-бүрү улам хайныгып ора-р.

Бо бүгү ажилдар-биле тө-гөлштер командалаа саста-мын, мотористерин кыжы куруу доктаамал ажил-дан турар. Амдым чугаала-нымыс септептеп турар бү-гү кижилер доктааткан хү-неринде элчегит кичээлде-рин эрттирер, алаа чаа түгө-дери өөрөң, боттарыны тускай мергенчилиг бекитип турар-лар.

Бисте кадр айтырым че-дикчилик шийитирелтиг-тен, Сугмуш нарын болгон ховар мергенчилиг өөрөң-рин күзөн аныктыгын кы-жылдер дээр коллектив административ, партия бол-гон хөй-нिति организация-лары таарымчалыг байла-лары тургузуп турар. Бис-тен шериг абыягына барган оолдар Н. Акимов, В. Ну-гис, Г. Молодий, Шериг-дай флотунда алаа хулаа-гын чедилешкен эрттир-гер, бисте катан ажилдай бергенер. Олар ам мурна-кчыларын одурунда.

Салдадышыкын сезонун че-дикчилик эрттирерине бистин коллектив хынамча-лыг бекетилген турар.

В. ГИРКИН, септеп мастеркалыгын паталыгы.

ЧУРКА: моторист Н. Акимовтун септепте ажаадап турары.

С. ФЕОКТИСТОВТун фо-тоу.

Коммунист дугайында чугаа БҮЗҮРӨЛГӨ ТӨЛӨПТИГ

Күскөр чүве, Бедик даг-лар, адыа чөргө адым-сарыг оңууг чаагы таралып орту-зунда комбайннар далайлар-да широкоттарга таваар кыштын каан чорлар. Олар-же хан одуруу-та-ла, наара-каа бузуттар чаалкан сою-на, комбайннар хомус үне-рий соксадыны. Эң бетиңде комбайнның башкарыкчызы — чүгө ийи доозу кара борбандар, доозу-доозурак дугаа, хүдүмүргөй шы-райлыг, хыи дээр талым, кү-дөр кара оол үс-чар бораш-кан комбинезонун аде-хере тырттышкан, бузуттуп дээр-ге чиге көрүп турда, ооң-биле ужуражы бердины. Ол кижини доран-на талып калган. Шаанда Чалаан ортумак широкоттаа каан өөрөңп туралым Биче-оол болду. Ооң соксота чола-чылыг турарын моң мур-уула-ла дидиңаан мен.

Каш чыл дүргүзүндө ужу-рашпаан-даа болуусуна, дүүн чаа-ла хөөрөңп турган түгө-дө, медидиңал, чугалажы бердины.

— Че эш, ажил-амыдыра-лыг дугайын согурунган көрөм — деп, дидиңи.

— Менде улут-ла согуру-дур чүве чок ийи. Күрү-нөң ажил-хөөрөңп шыныч бараан болуп чоруп, бо-ла, Өг-бүлөң-ле болгай мен. Урулгарым ам дөрт болдур ийи. Хайлыг, бо чашкын ажилчынаа шактыктыг тур. Удас алыз-ла бээр боор. Ычкан таптыг кестирип тур-гай бис аан.

— Чолачылап турар деп дидиңаан мен, а комбайн-ер шыканды ала—деп, шити-ме аайын тыпшан чораван айтырымын сала каадыны.

— Чолачы хөөрө мен. Күскү сезон үзүндө комбайн-чырле мууштар чачыл-дыг кижин мен. Улус чедил-шес боор шыканды. Чазын трактор хүлөө алган бо-ла чөргөни адырдып турдум.

Ол чугааын доозутары билек, механизаторларын дидиңаан ховар бексидыга кирип келдины. Олар-биле медидиңешкен, элзөн хөөрө-ниң ор бис.

— Биче-оол дээр, холуш-как мергенчилиг механизато-ру. Ажил дээрде көчүг-ла кыжмак кижин. Биче сеп-кидиг, хүндүлзөч-даа. Чү-нү-лө кыл дей-дир, ону ол ак сепкидиг күсөдир. Бис-тин соксотун мууражы ме-ханизатору, хөй-нिति ажил-дарына бааа илдеңейт—деп, бригадирин мычан чугаа-лар болду.

Ол совет оолдар-биле бир дөмөй, 1958 чылда Совет Ар-мияга ыдыктыг хүлээлгени күсөдирин-биле халкан. Ше-риг алабын ону быжыг са-гыла-чурмага, калыг-быжыг чорукка, политиктиг болгон дайынчы белектерге өөрдөп каан. Ооң турган кезеңде төлөвтиг оолду кижизидип өстүргени дээр өөрүп че-тиришкыин чыгыг сөстө-рин ады-нешең каш удаа көзү турган. Чылдар солчуп, өрткөлзөн.

Биче-оол шериг хөйлөңинде Совет Армиянын төргөни болгон широкоту шыгаралдыг хөөрө демектерин кадан ал-ган чачын келген. Ол аалын-га үр-даа болбай, өөрөңп мен дээр, Кыдылче чоруккан. Удасалда ады-нешең ооң Кызылдин механизация учу-луктешкен өөрөң бергенни дидиңаан чугаага келген.

1962 чыл—оон механизатор ажилчыныг элзеп болгон. Оон ийи чыл ажилдаан. Чалаан-ныч ДОСААФ чөриңи шугу-му-биле чолачынын үш ай хуусаалыг куруун доозуп алган.

Ленинчи юбилей чылында эки ажилдаан соксотун механизаторлары широкот-талга база-ла четкенер. Оларын арасында Биче-оол Ленинчи юбилей медалыныг эдилекчиге болгон.

Чоонга чаа Биче-оолга Кы-зыл хоорайга торда ужура-жы бердим. Ол ам соксотун директорлукун чык машина-ны башкарып чоруп болду. Биче-оол Монгуш тракто-ристеп, комбайнердеп, чола-чылап-даа чорашп, техника-ын камныг эдилеп, кывар-чаар материалдарын камнап чачыккан.

Сурагыг механизатор Ко-кал-оол, дүргүзүндө чола-чы Хунажын анык оолдун бүтү наамында сактын чо-руур башкарып болуп ар-кан. 12 чыл дүргүзүндө Биче-оол чолачынын чыг эвс ажилынын шыгаладын өрт-кен. Ыччалза-даа хүн бүрдө техниканын чарыштын тура-ры-биле хамы билгени, улут арга-дуржулганы амдырал оон негээр апаар. Мур-нак чылаачы ажилдан тур-гаш-ла, ийги кластың чо-лачымы деп эрген дужаап алган.

1972 чылдың февраль айы чолачы Биче-оолдун сепки-сактыгында каан-даа ут-гудурбас. Ону Коммунист партиянын кекитүлгө калдыт кылдып хүлөө алган. Анык кижиге мыдыг улут бугурады партиа ортума-нык көрүскөн. Биче-оол «Тыва» соксотун бүтү ко-ммунистер-биле каан партия кекитүлгүн чаа биледип алган.

Вторич сапында ооң со-хо котвораыме помпар, кидиранштар колдуктапкан бар чыдарын улус бо-ла көр. Политиктиг билгени улам бек-дери-биле марксизм-лени-низмниг үндөңири өөрөңп политиканын кичээ-лине далажын бар чыдары ол. Политиканын дидиңа-чылары СЭКП ТК-нын, ССР-ниң болгон РСФСР-ниң Дээр Советтеринин каттышкан байырыг хураалыга СЭКП Топ Комитетинин Чингине секретары Л. И. Брежневтиң «Совет Социалист Респуб-ликалар Эвилелин 50 чыл олууг дугайында» илтике-ти өөрөңп дооскан. Анык ком-мунист илтике талазы-биле заветту чедилешкен дужа-ап, пропагандаын эки үнөлзөшкени алган.

Мурнак чолачы Биче-оолдун ажилында кыжмак-кай, хөй-нитинин ажилда-чыла илдеңиңи чоруп өө-рөңп көргөш, төвө-халжы-лар ону Төвө-Хал көдө Со-ветинин чорутадыга со-гаан.

— Кожавыс Шем көдө Совети эд эки корум-чурум-чуг суур дээр чарышче Чоон-Хемчик районун көдө Советтерин социалист чарышче кийтирген. Бис ону бүрүн дөткип, суурууска ко-рум-чурум үрөшкенини болдурбас, чугаажилдыганы экинжидер хөмчөгелерин аш эгел-диз бис. Ол мышак улут башкы В. И. Ленинниг то-руттугун хуу—апрель 21-де коммунист суббюджет-чө чангыс кижиге дег үнүп, ажил-даа анык-хөргөңишче төс-кү беш чылдың фондүзүчө кинирер бис. Коммунист, де-путат кижинин кылып хөй-нитини даалгалары-ла хөй. Ону ак сепкидиг күсөдирин мөң хүлээлгем. Ычангапш улам кыжмаккай ажилдаар мен—деп, ол чугаалаар бол-ду.

К. САРЫГ-ООЛ.

ДЕЛЕГЕЙ бо Хүннөрдө

Л. СВОБОДАНЫ ЧССР-НИН ПРЕЗИДЕНТИЗИНГЕ

ПРАГА. СЭТА-нын корре-спонденти Б. КРАЕВСКИЙ дамыткан:

ЧССР-ниң Федералдыг хура-лынын Улусчу болгон Нацио-налдар палатасынын депутат-тары каттышкан хураалыга Чехословак Социалист Рес-публиканын Президентизин согуруу дээр, Прага хоо-райнын төгүлүг залдары-нын бирээзинге чыгылган.

Каттышкан хураалды ЧССР-ниң Федералдыг хураалын Даргазы А. Индра эге сөзү-биле амыткан. Чехословак Со-циалист Республанын Президентизин согуруу бол-гаш чаа согулган Президен-тинин хүндүтидиг даңгырак бээр — хураалды чугалажыр

КАТАП СОҢГААН

айтырыгларын ооң санала-нын эугаар бир үн-биле ба-дылаан.

ЧНП ТК-нын болгон ЧССР-ниң Национал фронтунун ТК-зыны өмүззиден сес алгаш, ЧНП ТК-нын Чингине секретары Г. Гусак Чехосло-вак Социалист Республаны-нын Президентизинге ЧНП ТК-нын Президиум кекитү-нү, ЧССР-ниң амы Президентизин Л. Свободаны катан согуруу деп депутаттарга саналаан.

ЧССР-ниң Федералдыг хура-лынын ийи палатасынын де-путаттары чажыг бадылааш-

кыны эгелзэн. Каш-ла мину-та эрткенде А. Индра түңө-дери чарлаан. Хуралга ки-ришкен бүгү депутаттар Л. Свободаны Чехословак Со-циалист Республанын Пре-зидентизинге согуруу дээр бир үн-биле бадылаан.

ЧССР-ниң Президентизинге Л. Свободаны согулганын ЧНП ТК-нын Президиум кекит-үнери, ЧНП ТК-нын секре-тарлары болгон Секретариа-дын кекитүнери, ЧССР-ниң Федералдыг хураалын Президиумун, Чех болгон Словак Национал Советтерин кекитүнери, федералдык бол-гаш национал чазактарын министрлери изиг байыр че-дирген.

Совет-ирак харылзаалар быжыгып турар

БАГДАД. (СЭТА). Ирактын Араб социалист чартыгы партиянын Регималдыг удуртулганын Чингине се-кретары ораакчызы, Ирак Республанын Революст комитетин Чевуелин Даргазын ораакчызы Садам Хусейнин Москва дайралдыг аян-чор кылды эгел-зөңи Багдадтын париялгам, радиоу калбаа-биле чыр-дып турар.

Ол аян-чорук ийи чурттуг арасында найралдыг ха-рылзааларын болгон кады ажилдажыганы калбарып, быжыгырычте уталанган деп, информация агентилеги ИНА демдэгелзэн.

Садам Хусейнин Совет Эвилелинде барган аян-чоруу бүтү таламды совет-ирак харылзааларын улам быжыг-ла-рынын болгон ханымдарынын хөөрөгө бараан болуп деп бузурелдиг болупуң дамчыдыгаларына Багдад радиоу база илергейлзэн.

АКШ-тын төлзөлери шаптыктаан

ПАНАМА. (СЭТА). КНО-нун Айым чөк-торук Чевуелин латин-америк чурттар-дан эң баштай Панамага эрттирген сессия-ны ажилды дооскан. Түңнел хуралга АКШ-тын төлзөлери «хорур» эргезин ажы-лаан. Мычанга Панама каналынын де-вискээрине Панаманын бүрүн эргезин ка-тап тургузары — сессияга чугалашкан өң чугула айтырыгларын бирээзиниң та-лазы-биле шийтир үндүрерине АКШ-тын төлзөлери шаптык таварыштырган. Сес-

сияга хүлөө алыр-биле Перунун, Юго-славиянын, Панаманын болгон өскө-дө хөй-хөй чурттарын төлөвилеп кирген резолюцияны Вашингтонун негезиниң эугаар 70 чыл мурнула чарган, амды-га чедир барымдалаттынын турар, дең эргелиг эвс керөңни орунуга чаа керэ-чарар дугайында чугалажыкшынарнын уламчыларыне АКШ-ты, Панаманы кы-гырган. Бадылашкыга чүгө Англия дадалаалаан, Чевуелин оон өскө кекит-үнери ол резолюция дээр бадылаан.

Удурланышыкын

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Америка шериг-транспорттук С-130 самолдун Лиананг ийи широкотко сакалду-рун боолааныга холбаштыр Каттышкан Штаттарын кү-нүне департаментин Лиананг удурланышыкын илдегелзэн. Ол таарылаа Чө орутуу до-лайы, Малага ортудуктун мурнуу таламына болгон.

Холушкак комиссиянын сессиязы доозулган

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Эртөм-техниктиг кады ажилда-жыга талазы-биле холушкак совет-америк комиссиянын баштайгы сессиязы Вашингтонга ажилды дооскан. Совет болгон америк төлзөлериң кады кылган медегелдинде айтып турарын эугаар алырга, энергетика, көдө ажил-агый, химия болгон кур суг байлаларынын талазы-биле кады ажилдажыга чорудары-биле калысраштыр кады ажилдажыганын хөй-хөй айтырыгларын, талаарын ко-миссия чугалашкан.

Ажыл-чорудулаңын боттут хөйрлерин база немей ту-гаалашкан. Эртөм-техниктиг кады ажилдажыга талазы-биле холуш-как совет-америк комиссиянын кезир сессиязын Совет Эви-лине 1973 чылды согузурдир эрттирер.

ИЙИ ТАЛАГА АЖЫКТЫГ

ВАШИНГТОН. (СЭТА). ССР-ниң даштыкы садыг мини-стриин ораакчызы В. С. Алхимова баштаган Совет ча-аа төлзөлериң чугалажыкшынар эрттиргениң түң-нелде, ылаңгыа Каманың автомобиль заводунга ажил-лаар дээр АКШ-тан совет даштыкы садыг организация-ларынын садып ал турар машиналарын, дериглерин төлзөр үр хуусаалыг чөдирер айтырынын талазы-биле АКШ-тын күрүс экспорт-импортундун банкыны-биле база өскө-даа америк банкылар-биле чарган дугурулгаларга Вашингтон-га ат салган.

Дерзин шийдилгелер ургулчу левишаан

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Америка шеригини чачыга чөдери АКШ-тын Вьетнама чорудун келген дайынын буруу шаап турган шериг абыягыларын сүрүп, кызырын амдыга че-дир ургутулап турар.

Огайо штаттын Ферборн хоорайыга апрельдин ай ча-зында шериг эмчизи, шериг-агаар күштеринин лейтенан-тызы Б. Эллиан судтар. Ону «дужаага чачыртпайн тур-ган» деп буруудаткан.

Параллаганы дыналып ту-рарын эугаар алырга, ВДР-

Португалия колонияларын-га 12 чыл ажыг үе дүргүзү-ндө дайын чорудуп келген. Ол дайынга миллион-миллиард өскөдө акшаны чарыдаан болгон муң-мун португала ха-мааталар амы-тыпын өскү-ган.

Европаның ол бичи чурту «бодунуң далай ийинде мо-жулары» салбас дээр, чүгө-мича дык куженин турары деп айтырыгын харымаз мырмалы билдирер: Ангала-ның демир рудазына, хо-вөңи биле алмазына; Мозам-биктин энергетика куралары-нда база чик холонгил ажалын кужунге Португа-лия харамдыгын турар.

Даштыкы чурттуң дараа-зында хосталыр демисеке чорудуп үнөң уаустарын португала жагачыларга уу-рламыр хүнүнүңе хам күш-телин турар. Португала ко-лонизаторлар ФРЕДИМО-нун болгон ПАИГК-тиң каттыш-канын күштүг ойтур шамыш-кынына таварышкан, бот-тарынын туруштарын ургу-чу өскүсүн турар.

ЧУРКА: патриоттарын докузунга таваржы берген, португала дайызырактарын буу-хаа камгаланын турары. (СЭТА-нын фотохронказы).

БОЙЛААН БЛОК

тың соксал чок орадажышынарнын төгүзү болган. Бо блоктун туруп келген чылдары ол блок Азияга байдалды баксырадынын чөсөз болуп турарын улам тода көргүс-кен. Делегей байдалыны нити чугартышкынын болгон Азияга болгон боттук дык улут өскөришкенин бай-даладында «соок дайынның өзүлүг сыскынды» болуп шак ол СЕАТО блок шуут-ла хары алаараан артынчы болуп бар чыдар.

СЕАТО чөвүленин эртен чылын даштыкы хөктер мин-истрлериниң деңгелине болгон сессиязы дык хөй даш-тыкы хайгааракчылар ол блок талазы-биле «орнушуудуга өзүлалы» кылдыр үнөлзөн. Даштыкы хөктериниң дык хөй министрлери ол бөлүгүшкенине «үндөңи чартылгалар» кылырын негеп турар. Мурнуу-Чөөн Азия керээзиниң ор-ганизациязы долу чартылганы негеп берген деп, филиппин хөктерин министр Ромуло медегелзэн. Мурнуу-Чөөн Азиянын чурт бурузунун негелделеринге дууштур ооң угланышынын үндөңи-биле өскөтири эргемок чугула

деп, ол айткан. Боттарынын иштиги хөктеринге даш-наартан калдыг-даа холгаарлашыкыны болдурбас дээр бе дитип улустарынын чүктүлүн барымдалаап көөрү эргемок чугула боор деп, ол база демдэгелзэн.

Ол блоктун шериг өөрдилгелерине Франциянын шагдан бээр киришпей барганы ооң буураанынын хөкчизи болуп. Блоктун сессияларыне хире-хире бодунун хайгааракчыла-рын чорудары-биле ол кызыгалаттынын турар. «СЕАТО-биле болон доннаштырарын Франция күзөңи турар деп бү-рүн барымдалыг чугалап болуп» деп, Парижтин «Мона» солук бижон. Ол бөлүгүшкенинде бодунун үнгенин дугайын эртен чылдың төңүзүндө Пакистан чарлаан. Ооң түңнелде СЕАТО-да чарлышыкын улам күштөйлөп ора-р.

Бо чылдың майын эгезинде СЕАТО чөвүленин оң сески сессиязын чыгылдар дээр турган. Ыччалза-даа ол хуусаа-ны өскөтир каан, ону каан чыгылдары ам билим-мес. Парлапга дынадыларын алгаш көөргө, АКШ боду-нун ол үрө-салындан шуут чарлырын күзөңи турар бол-гаш СЕАТО-да бодунун эвилелчилерин күзүн Вашингтонга чыгып негезилер деп негүдүп турар. Ол-даа саналам чам-дык киришкелер детнөйин турар.

(СЭТА).

